

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Илиян Боянов, департамент Археология на НБУ,
член на научно жури за провеждане на публична защита

за дисертационният труд на Ангел Богданов Григоров „Динамика на развитието на селищната система в Казанлъшката котловина. ГИС базиран пространствен анализ по данни от Археологическа карта на България“, представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.2. История и археология

Представеният за защита дисертационен труд се състои от 307 страници текстова част, разпределени в Увод, изложение в четири глави, Заключение и приложения, както и каталог в обем от 64 страници, което отговаря напълно на изискванията за подобен вид разработки. Трудът е изцяло авторски и няма данни за плагиатство.

Работата е структурирана добре, като в уводната част е обоснована нейната актуалност, ясно и коректно са посочени целите и задачите, както и методите и подходите за тяхното постигане. Териториалният обхват е предпоставен от темата на дисертационния труд, докато хронологическите граници на работата са посочени в уводната част, като за целите на изследването е избран огромен времеви период – от неолита до XIX в. Поради тази причина Ангел Григоров внася пояснения и възприема своя периодизация, съобразена с динамиката на процесите през различните периоди. Добро впечатление прави посочването на проблемите и потенциалните опасности пред подобна разработка, базирана предимно на археологически материали, събрани чрез теренни издирвания.

В Глава Първа са разгледани физикогеографските характеристики на Казанлъшката котловина, които са предопределящи за развитието на селищната система и комуникациите. В текста са поместени няколко карти, които добре илюстрират съвременното състояние на котловината. Особено внимание е обърнато на палеосредата като важен елемент за реконструирането на исторически достоверни селищни и комуникационни модели.

Глава Втора проследява историята на проучванията в региона, както и някои основни публикации, към които е подходено много внимателно с необходимия критичен прочит. По-същественото в тази глава е очертаването на теоретичните основи, върху които стъпва изследването. Дискутиран е пространственият анализ, селищните модели и системи. По същество тази точка е компилативна, но проследяването на развитието на идеите, дискутирането на раличните теоретични постановки и акуратните препратки към литературата са изключително полезни.

В Трета глава е детайлно описана самата методика на изследването. Приложен е целият набор от възможни инструменти и източници, свързани с процесуалната и ландшафтната археология. Очаквано, акцентът е поставен върху ГИС и АКБ, към които са добавени и различни други данни. Подробно е обяснена последователността на целия процес от събирането до анализирането на данните.

Глава Четвърта е основната и най-приносната за дисертационния труд. В нея са представени резултатите от анализа на базите данни за развитието на селищната система в Казанлъшката котловина, предложена е реконструкция на възможните комуникационни връзки, както и на демографските промени. Селищната система е разгледана диахронно от праисторията до късното средновековие, като в края са изведени основните резултати от проучването. Важно е да се отбележи, че около една четвърт от разглежданите обекти са с неясна хронология и не са идентифицирани сигурно като вид. Въпреки, че Ангел Григоров пояснява, че „някои от анализите не показват особена чувствителност при включването или изключването на някои групи обекти“, аз оставам леко скептичен към крайните резултати от анализа. Същата проблемна ситуация и възможно изкривяване на резултатите може да се посочи и при опита за реконструкция на пътната мрежа. Иначе цялостните изводи по отношение на селищната система не променят, а само затвърждават вече известните ни предпочитания към южно изложение и близост до естествени водоизточници. Данните за средната годишна стойност на получена слънчева светлина са любопитни, но трудно приложими към палеосредата. Анализите на видимостта също повдигат интересни въпроси, особено за наблюдателните функции на някои укрепени пунктове. Според изнесените данни излиза, че крепостите по южните склонове на Средна гора отговарят за охраната на проходите от юг, а тези на северните склонове – за охраната им от север, без възможност за визуален контакт между тях.

Последният направен анализ в тази глава не е базиран на ГИС или на статистически софтуер, а е така да се каже конвенционален. Тук Ангел Григоров така да се каже излиза от зоната си на комфорт и се впуска в една много деликатна материя, каквато е етническата характеристика на населението, особено за такъв огромен хронологически период. Аз лично не бих се наел да коментирам демографските и етнически промени в предримската епоха, но за времето на Принципата и Късната античност има допуснати редица неточности и погрешни изводи. Така например, краткотрайното присъствие на две турми от по 30 конника няма, а и не би могло да има отношение към демографския облик на района. Още повече, от първоначалния етнически състав на двете кохорти, рекрутирани на племенен принцип, през II в. не е останало нищо, освен името им. Едиктът на Каракала от 212 г. няма за цел, а и не води до етническото обезличаване на населението, нито разпростира римското гражданство върху всички жители на Империята. Напротив, до началото на IV в. етнонимът Thraх продължава да се използва широко в епиграфските паметници, а последната военна диплома, даваща римско гражданство на „чужденец“ датира от Константиновата епоха. Като цяло тази точка според мен е рискова и излишна, а и излиза извън приетата методология за дисертационния труд. Ако все пак докторантът реши да я остави за бъдещата публикация на труда, бих препоръчал да бъдат направени някои корекции.

Заклучението представя в не толкова синтезиран вид основните резултати от изследването, които до голяма степен повтарят тези към съответните глави.

В заключение искам да подчертая приносния характер на дисертационния труд. Написан на четим, дори увлекателен език, той запълва съществена празнина в родната литература. Въпреки някои препоръки и бележки, с оглед цялостното ми положително впечатление, убедено препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди на Ангел Богданов Григоров образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.2 История и Археология.

13.03.2024 г.

Гр. София

С уважение:

